

Башкорт теле йылы сиктәрәндә узғарылған сараларға методик күрһәтмәләр

1. Дөйөм положение

1.1. «Бөтә донъя башкорттары королтайы (конгрессы)» йәмәғәт ойошмаларының халык-ара берлегенең Башкорт теле йылын үткәреү тураһындағы инициативаһы (артабан-Инициатива) Башкортостан Республикаһы Башлығы Р.Ф.Хәбиров тарафынан хуплау тапты һәм Башкортостан Республикаһында, Рәсәй Федерацияһының башкорттар күпләп йәшәгән субъектарында бойомға ашырыласак.

1.2. Инициативаның төп максаты – башкорт телен популярлаштырыу һәм республикала һәм башкорттар күпләп йәшәгән төбәктәрҙә уны уҡытыу шарттарын төрлө кимәлдә яҡшыртыу, шулай уҡ Башкортостан Республикаһында башкорт теленең дәүләт теле буларак кулланыу даирәһен киңәйтеү.

1.3. Инициативаның бурыстары:

- Инициативаны үткәреү буйынса ойоштороу комитеты булдырыу, шулай уҡ территориаль берәмектәрҙә сараларҙы тормошка ашырыу буйынса командалар туплау (район, кала, республика һәм башкалар);

- Башкорт теле йылын үткәреү сиктәрәндә территориаль берәмектәрҙә тормошка ашырыласак саралар планын төзөү һәм раҫлау (район, кала, республика һәм башкалар);

- заманса методикалар әзерләү һәм улар нигезендә башкорт телен үз аллы өйрәнеү, шул иҫәптән экспресс-өйрәнеү буйынса төрлө йәштәгеләр өсөн әсбаптар булдырыу;

- территориаль берәмектәрҙә яңы мәзәни һәм белем биреү мәғариф майзаныктары булдырыу һәм булғандарын үстөрөү (район, кала, республика һәм башкалар);

- Башкортостан Республикаһында һәм башка төбәктәрҙә башкорт мәзәниәтен һаҡлау һәм үстөрөү, уны популярлаштырыу;

- башкорт телен дәүләт теле буларак популярлаштырыу, уның төрлө сараларҙы тормошка ашырыу сиктәрәндә кулланыу даирәһен киңәйтеү;

- Инициативаны тормошка ашырыуға әүзем граждандарҙы, муниципаль һәм дәүләт хезмәткәрҙәрен, йәмәғәт эшмәкәрҙәрен һәм башка билдәле шәхестәрҙе йәлеп итеү;

- балалар баксаларында һәм мәктәптәрҙә белем биреү процесын оптималлаштырыу аша башкорт телен туған тел буларак йәштәр, балалар һәм ата-әсәләр араһында популярлаштырыу, шулай уҡ башкорт телен уҡытыу буйынса башка төрлө майзаныктар булдырыу;

- халыҡ педагогикаһы нигезендә территориаль (ауыл, район, кала) халыҡ йолаларын, уҡытыу һәм тәрбиә биреү традицияларын тергеҙеү;

- Башкорт теле йылы сиктәрәндә проектты һөҙөмтәле тормошка ашырыу буйынса район һәм кала королтайҙары араһында конкурс үткәреү.

2. Башкорт теле йылын үткәреү этаптары һәм вакыты

2.1. Башкорт теле йылы 2020 йылдың ғинуарынан алып декабргә тиклем үткәрелә.

2.2. Башкорт теле йылына 2020 йылдың 14 декабрендә йомғак яһала.

3. Ойштороусылар һәм эш органдары

3.1. Башкорт теле йылы сиктәрәндә ойшторолған сараларзың координаторы һәм консультанты булып «Бөтә донъя башкорттары королтайы (конгресы)» йәмәғәт ойшмаларының халык-ара берлеге тора.

3.2. Башкорт теле йылын ойштороусылар – «Бөтә донъя башкорттары королтайы (конгресы)» йәмәғәт ойшмаларының халык-ара берлеге, Башкортостан Республикаһы Башлығы Хакимиәте, Башкортостан Республикаһы Хөкүмәте, муниципаль район һәм кала округтары хакимиәттәре, территориаль королтайзар, башка йәмәғәт ойшмалары, ижади берләшмәләр.

3.3. Башкорт теле йылы сиктәрәндәге сараларзы тормошка ашырыу өсөн Башкортостан Республикаһының муниципаль райондары һәм кала округтары хакимиәте карамағында ойштороу комитеты төзөргә, Башкорт теле йылын үткәреү, уның максаттарын һәм бурыстарын аңлатыу тураһында Положение әзерләргә тәкдим ителә.

3.4. Башкорт теле йылын ойштороу һәм үткәреү өсөн территориаль берәмектәрзә муниципаль район һәм кала округы хакимиәттәре, территориаль королтайзар яуаплы.

3.5. Территорияларза үткәрелгән саралар тураһында мәғлүмәт район һәм кала королтайзарының Бәйләнештә социаль селтәрәндәге аккаунтында (булмаған осракта, уны булдырыу мотлак) махсус кулланылған хәштегтар #королтай #курултай #годбашкирскогоязыка #башкорттелейылы #Кала(район)исеме #сараның йүнәлеше (темаһы) атамаһы (1-се таблицаның 4-се бағанаһына ярашлы) аша яктыртыла. Территориаль королтайзарзың аккаунттарында «Башкорт теле йылы – 2020» тип аталған айырым бит булдырырға тәкдим ителә.

4. Башкорт теле йылын үткәреү тәртибе

4.1. Башкорт теле йылы сиктәрәндә муниципаль район һәм кала округтарында, Рәсәй Федерацияһы субъекттарының башкорттар күпләп йәшәгән төбәктәрәндә түбәндәге йүнәлештәр буйынса саралар узғарырға тәкдим ителә:

Ай (этап старты)	Айзарзың тематик йүнәлештәре	Тәкдим ителгән саралар (район һәм калаларза тормошка ашырыу өсөн)	Хәштег
Ғинуар, 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – дәүләт теле	<p>Ойоштороу мәсьәләләре: концепцияны, программаларзы, пландарзы, положениены раҫлау.</p> <p>Бәйләнештә социаль селтәрендә территориаль королтайзарзың аккаунттарын булдырыу.</p> <p>Аккаунт сиктәрендә башкорт телен өйрәнәү торошон баһалау буйынса һорау алыу ойоштороу (һораузы һәр район үзаллы һайлай).</p> <p>Башкорт телендә йыйылыштар, ултырыштар, сығыштар эстафетаһына старт биреү (район һакимиәтендә, ауыл советтарында).</p> <p>Башкорт телендә баннерзар, социаль реклама әзерләү.</p> <p>БР дәүләт телдәрендә мәғлүмәти алтакталар барлығын анализлау.</p> <p>Башкорт телендәге алтакталарза грамматик хаталарзы асыклау һәм төзәтеү эшен ойоштороу (хаталар өстөндә эш).</p> <p>Территориаль вакытлы матбуғатта «Башкорт теле йылы» рубрикаһын булдырыу һәм алып барыу.</p>	#дәүләт
Февраль, 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – заманса тел	<p>Тел белеүселәр менән социаль селтәрзәр, скайп аша аралашыу, онлайн-дәрестәр, баттлдар, блоггерзарзы өйрәтеү.</p> <p>Интернет селтәрендә башкорт телендә конкурстар, флешмобтар, көнүзәк темаларға уйындар ойоштороу.</p> <p>Башкорт телендә видеоканалдар, интернет-контент булдырыу, мәктәп, район кимәлендә балалар өсөн иң якшы башкортса видеоблог конурсы ойоштороу.</p>	#интерактив
Март, 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – ғаилә теле	«Өлгөлө башкорт ғаиләһе» район (кала) конкурсын ойоштороу.	#ғаилә
Апрель, 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – әсә теле	<p>Саралар 3 кимәлдә үткәрелә:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Балалар баксалары. 2.Мәктәптәр. 3.Урта махсус белем биреү һәм юғары укыу йорттары. <p>– Иң якшы ауыл башкорт балалар баксаһы (төркөмө); иң якшы кала башкорт балалар баксаһы (төркөмө) конкурстары,</p> <p>– Балалар баксаларында конкурстар (әкиәт терапияһы).</p>	#әсә

		<ul style="list-style-type: none"> – Мәктәп конкурсы. – Студенттар араһында конкурс (туған телдә имтихан тапшырыу мөмкинлеге (урта махсус белем биреү һәм юғары уҡыу йорттары). – Мәктәпкәсә һәм дөйөм белем биреү учреждениеларында «Без башкортса һөйләшәбез» акцияһы. – Өзәби уҡыуҙар, конкурстар, квестар (Бабич, Бикбай, Ғарипов уҡыуҙары һ.б.). 	
Май, 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – еңеүселәр теле	<ul style="list-style-type: none"> – Туған телдә саралар үткәреү, шулай уҡ тематик конкурстар. – Бөйөк Еңеүгә бағышланған саралар. – Яугир-шайморатовсыларҙың иң яҡшы шәжәрәһенә конкурс. 	#9май
Июнь, 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – халыҡ теле	<p>Фольклор үз эсенә күп төрлө жанрҙарҙы ала: әкиәттәр, мөкәлдәр, әйтемдәр, йырҙар, йомактар, һанашмактар, һынамыштар һ.б. Фольклорҙы өйрәнеү төбөктә йәшәүсе халықтың традициялары, мәҙәниәте, тарихы, тормош-көнкүрөшө тураһында белешмә бирә. Тел өйрәнеүҙең иң емешле ысулы тип һанала (бигрәктә балалар баксаларында һәм мәктәптәрҙә).</p> <ul style="list-style-type: none"> – Территориаль фольклорҙы өйрәнеү, тыуған яқты өйрәнеүселәр конкурсы (шул иҫәптән – балалар араһында). – Конкурс үткәреү, ырыуҙарҙы, шәжәрәләргә өйрәнеү. – Халыҡ уйындарын өйрәнеү һәм популярлаштырыу. – Этник спорт төрҙәре буйынса саралар, ярыштар. – Тизәйткестәр, йомактар һ.б. һөйләү буйынса конкурстар. – Китапханасылар өсөн семинарҙар, китап уҡыусылар менән осрашыуҙар. – Бөтә донъя башкорттары королтайының 25 йыллығына арналған саралар. 	#фольклор
Июль 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – дуслыҡ теле	<p>Халыҡ тарафынан туған тел әүзем кулланылышын өсөн мауықтырғыс даирә булдырыу. Башкорт телен белеү эшлекле файҙа килтерергә тейеш.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Дәүләт телдәрендә иғландар, документация алып барыу. – Мәктәп уҡыусылары өсөн йәйге тел курстары. – Башкортса йәйге лагерҙар. – Мәктәптәрҙә кисәләр. 	#дуслыҡ

		– Тематик экскурсиялар, шул иҗәптән РФ субъекттарынан килгән укыусылар өсөн (дус райондар катнашлыгында).	
Август 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – юлдаш теле	– Туған телдә телетапшырыулар һәм фильмдар карау. – Радиотапшырыулар, подкастар, аудиокитаптар (таратыу, презентация). – Билдәле шәхестәр, ижади төркөмдәр катнашлыгында телекиноузыштар ойштороу.	#юлдаш
Сентябрь 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – ижад теле	– Ижади түңәрәктәр аша телде өйрәнәү. – Мәзәнипоходтар ойштороу. – Һәүәскәр театрлар (түңәрәктәр) булдырыу. – Спектаклдәр трансляцияһы. – Балалар өсөн йәкшәмбе мәктәптәре (клубтар) асыу. – Өлкәндәр өсөн киске мәктәптәр (клубтар) асыу. – Шағирлар, язуусылар менән осрашыулар, әзәби кисәләр ойштороу. – Вақытлы матбуғатка язылыу кампанияһы.	#ижад
Октябрь 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – тарих теле	– Тел һәм тарих. – Тыуған якты өйрәнәү музейларында дәрестәр, экскурсиялар ойштороу һәм үткәрәү. – «Мин – төңъяк амуры варишы» проекты (конкурсында) катнашыу. – Районларда билдәле шәхестәрҙең исемен мәңгеләштерәү. – Әзәби кисәләр.	#тарих
Ноябрь 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – моңло тел	Музыка – ул тел атмосфераһына сумыу сараһы, телде төрлө урында өйрәнәү мөмкинлегә бирә. – Район кимәлендә балалар йырлары интернет-конкурстары. – «Йырлы ауыл» сиктәрендә конкурс. – «Минең тыуған яғымдың иң матур бишек йырлары» конкурсы. – БР композиторлары Союзынан конкурстар («Һәүәскәр балалар композиторы», «Һәүәскәр композитор»). – Мәктәпкәсә йәштәге балалар араһында район кимәлендә музыкаль конкурс («Тамыр» телеканалының «Сулпылар» тапшырыуы сиктәрендә йәки үз конкурстары).	#музыка
Декабрь 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – рух теле	Йомғаҡ яһау	#рух

4.2. Муниципаль район һәм кала округтары йүнәлештәр һәм темалар йөкмәткеһен һахлап, саралар форматын үзгәртәргә, үз проекттарыны ойшторорға хокуклы. Тематик йүнәлештәр буйынса сараларҙы 2020 йыл дауамында үткәргә тәкдим ителә.

4.3. Башкорт теле йылын ойштороу буйынса муниципаль район һәм кала округтарының Положениеһына ярашлы, муниципаль район һәм кала округтары районда (калала) Башкорт теле йылына үз аллы йомғаҡ яһай, район конкурстарында, сараларында әүзем катнашыусыларҙы һәм еңеүселәрҙе билдәләй.

4.4. Республика һәм төбәк-ара кимәлдәге саралар айырым Положениеларға ярашлы үткәрелә.

5. Башкорт теле йылын һөҙөмтәле үткәреү буйынса муниципаль район һәм кала округтары һакимиәттәре, территориаль королтайзар эшмәкәрлеген баһалау.

5.1. Муниципаль район һәм кала округтары һакимиәттәренән, территориаль королтайзарҙың Башкорт теле йылы сиктәрендә эшмәкәрге, сараларҙы ойштороу һөҙөмтәһе район/кала королтайзарының Бәйләнештә селтәрендә аккаунттарында куйылған мәғлүмәткә ярашлы ғына баһалана.

5.2. Һәр сара социаль селтәргә сәһифәлә фото һәм видеоматериалдар аша дәлилләнергә тейеш.

5.3. Һәр язмала сараның ваҡыты, үткәрелгән урыны, географияһы, катнашыусылар һаны, әгәр булһа – сара тураһында положение йәки документ тураһында мәғлүмәт куйылырға тейеш.

5.4. Киң мәғлүмәт сараларында анык районда (калала) үткән сара тураһында донья күргән мәғлүмәт тә (репост, текстты куйыу һ.б.) королтай сәһифәһендә куйылған һәм айырым хәштегтар менән билдәләнгән осрақта ғына иҫәпкә алына.

5.5. Баһалау өсөн «Бөтә донья башкорттары королтайы (конгресы)» йәмәғәт ойшмаларының халыҡ-ара берлеге Башкарма комитетының мәғариф, фән һәм башкорт телен һәм әзәбиәтен үстәреү комиссияһы карамағындағы жюри яуаплы. Жюри составы Комиссия тарафынан раҫлана.

5.6. Баһа түбәндәге талаптар нигезендә куйыла:

2-се таблица

№	Критерийзар	Баһалау сиктәре	Баһалау тәртибе
1.	Бәйләнештә социаль селтәрендә территориаль королтайзарҙың үз аккаунты булыуы	0 балдан 5 балға тиклем	Аккаунт булдырыу айы: ғинуар (йәки быға тиклем дә бар) – 5 балл февраль – 4, апрель -2, май- 1, июнь йә һуңыраҡ – 0 балл.

2.	Бәйләнештә социаль селтәрәндә территорияль королтай төркөмөндә Башкорт теле йылына арналған айырым бит булуы	0/1	Бар- 1. Юк – 0.
3.	Бәйләнештә социаль селтәрәндә территорияль королтай төркөмөндә һораулама ойоштороу (ғинуар һәм декабрь айзарында). Мәсәлән: Бөгөн милли ихтыяжығыззы тормошка ашырыу мөмкинлегенән кәнәғәтһегезме (телде өйрәнәү, мәзәниәт һ.б.)	0 балдан 7 балға тиклем	Ғинуар айында һораулама – 1. Һораулама декабрь айында – 1. Күрһәткестәрзән якшырыуы-5, - насарайыуы – 0, - үзгәрешһез -1. Юк – 0
4.	Хәштегтарзы дөрөс кулланыу	0/1	Йыл дауамындағы баһалар
5.	Тематик хәштег һәм йүнәләштәр буйынса саралар һаны	Йыл һөзөмтәләре буйынса сараларзың дөйөм һаны	Ауыл кимәләндә 1 сара – 1 балл. Ауыл советы кимәләндә 1 сара – 2 балл. Район/кала кимәләндә 1 сара – 3 балл. Район-ара кимәлдә 1 сара – 4 балл. Район ойошторған республика кимәләндә 1 сара – 5 балл.
6.	Сараларза катнашыусыларзың һаны (халыкты йәлеп итеү буйынса, аккаунттағы баһалар/документтар нигезәндә)	0 балдан 5 балға тиклем	10 % кәмерәк - 0 балл. 10% - 1 балл. 30 % -2 балл. 40% -3 балл. 50 % - 4 балл. 70% һәм юғарырак – 5 балл.
7.	Урындарза терминология комиссиялары эшен ойоштороу. Территорияль королтайзарзың социаль селтәрзәге аккаунтында айырым фотоальбом булдырылыуы тәкдим ителә.	0/1 Эш сифатын баһалау (куйылған фотолар нигезәндә) – 5 балға тиклем	Бар - 1, Юк – 0, Эш сифаты – 5 балға тиклем

8.	Район һәм кала мәктәптәрендә башкорт телен туған тел буларак һайлаған балаларзың процент һаны артыуы *.	0 балдан 3 балға тиклем	Үсеше – 3 балл. Үзгәрешһез – 1 балл. Кәмеуе – 0 балл.
9.	Дөйөм белем биреү ойошмаларында башкорт телен дәүләт теле буларак укыған балаларзың һаны*	0 балдан 3 балға тиклем	Үсеше – 3 балл, Үзгәрешһез – 1 балл, Кәмеуе – 0 балл
10.	Территориаль королтайзар янында ата-әсәләр комиссиялары эшен ойоштороу (эш сифаты баһалана)	0/5	Һәр район/кала шәхсэн баһалана
11.	Дәүләт башкорт телендә кәңәшмәләр үткәреү (район кимәлендә, ауыл советы кимәлендә, сығыштар ғына)	Иң юғары балл - 10	Һәр район/кала шәхсэн баһалана
12.	Мәктәпкәсә дөйөм белем биреү ойошмаларында башкорт телендә укытыу һәм тәрбиә биреү буйынса яңы төркөмдәр иҫәбе буйынса*	1 төркөм – 10 балл 1 балалар баксаһы – 50 балл	
13.	Социаль селтәрзәрзә территориаль королтайзарзың аккаунтарында теркәлгән катнашыусылар һаны (аккаунттарза теркәлгән катнашыусыларға социаль селтәрзәрзә БДБК төркөмдәренә инеүзәрен тәкдим итергә) https://vk.com/kurultaibashkir @kurultaibashkir Инстаграм https://www.facebook.com/groups/kurultaibashkir	0 балдан 20 балға тиклем	100-ән кәм – 0 балл 500-зән артык – 1 балл 1000-дән артык – 10 балл 2000-дән артык – 15 балл 5000-дән артык – 20 балл
14.	Сәхифәнең әүземлеге	0 балдан 5 балға тиклем	Сәхифәнең статистикаһына ярашлы шәхсэн баһалана
15.	Туған якты өйрәнеүселәр конкурсын үткәреү (катнашыусыларзың эштәре менән, документаль рәүештә раҫлана)	0 балдан 20 балға тиклем	Ебәрелгән документтар һәм отчеттарға ярашлы шәхсэн баһалана
16.	Мәктәп укыусылары араһында ырыу/шәжәрә өйрәнеү буйынса конкурс үткәреү	0 балдан 20 балға тиклем	Ебәрелгән документтар һәм отчеттарға ярашлы шәхсэн баһалана

17.	Башкорт телендә үзенсәлекле интернет-контент булдырыу	0 балдан 10 балға тиклем	Аккаунттағы һыланмаларға ярашлы шәхсэн баһалана
18.	Район кимәлендә иң якшы ауыл балалар баксаһы (төркөмө) конкурсы үткәреү (иң якшы кала башкорт балалар баксаһы(төркөмө))	0 балдан 20 балға тиклем	Ебәрелгән документтар һәм отчеттарға ярашлы шәхсэн баһалана
19.	Иң якшы яугир-шайморатовсылар шәжәрәһе конкурсын үткәреү	0/1	Бар – 1, Юк - 0
20.	Башкорт телен өйрәнәү буйынса йәкшәмбе курстары (клубтары) ойоштороу		Юк – 0 Бар – 1 балл (һәр группа, курс өсөн – 10 балл)
21.	Башкорт телен өйрәнәү буйынса мәктәп укыусылары өсөн йәйге курстар (түңәрәктәр) ойоштороу		Юк – 0 Бар – 1 балл (һәр группа, курс өсөн – 10 балл)
22.	Ауыл һәм калаларза һәүәскәр театрзар ойоштороу (балалар һәм ололар өсөн)	1 театр (түңәрәк) – 5 балл. 1 постановка - 1 балл.	
23.	«Мин – төнъяк амуры вариҫы» проектында (конкурсында) катнашыу	1 катнашыусы - 1 балл	
24.	Музыкаль (интернет) конкурстар ойоштороу	0 балдан 5 балға тиклем	Ауыл кимәлендә 1 сара – 1 балл. Ауыл советы кимәлендә 1 сара – 2 балл. Район/кала кимәлендә 1 сара – 3 балл. Район-ара кимәлдә 1 сара – 4 балл. Район ойошторған республика кимәлендә 1 сара – 5 балл.
25.	Уникаль тәжрибә		Ауыл кимәлендә 1 сара – 1 балл. Ауыл советы кимәлендә 1 сара – 2 балл. Район/кала кимәлендә 1

			сара – 3 балл. Район-ара кимәлдә 1 сара – 4 балл. Район ойшторған республика кимәлендә 1 сара – 5 балл.
26.	Йыл дауамында бөтә тематик йүнәлештәр буйынса һөзөмтәле саралар үткәреү	0 балдан 10 балға тиклем	Ебәрелгән документтар һәм отчеттарға ярашлы шәхсэн баһалана
	*- <i>БР Мәғариф министрлығының статистик мәғлүмәте нигезендә сағыштырмаса (декабрь, 2019/ноябрь, 2020) баһалана</i>		

- 5.7. Ойштороусылар баһа өсөн өстәмә талаптар индерергә хокуклы
- 5.8. Еңеүселәр 2020 йылдың 10 декабрәнә тиклем билдәләнергә тейеш.
- 5.9. Башкорт теле йылына йомғак 2020 йылдың 14 декабрәндә яһала.
- 5.10. Башкорт теле йылының берзәм логотибын кулланыу тәкдим ителә (кушымтала).

6. Башкорт теле йылын йомғаклау өсөн номинациялар

6.1. Жюри

- муниципаль район округтары хакимиәттәре араһында;
- кала округтары хакимиәттәре араһында;
- район башкорттары королтайзары араһында;
- кала башкорттары королтайзары араһында;
- Рәсәй Федерацияһы субъекттары (калалары) башкорт йәмәғәт ойшмалары араһында;
- журналистар араһында

Башкорт теле йылының тематик йүнәлештәренә ярашлы номинациялар буйынса еңеүселәрзе билдәләй.

6.2. Жюри өстәмә номинациялар индерергә хокуклы.